

שאלה: נולד לי בן. אני אדם חילוני. אבא של אשתי אומר לי כי עלי לפדות אותו בטכס אצל כהן. מה הענין זה? מדוע לפדות אותו? הרי הוא לא בשבי!!

תשובה: התורה (שמות יג, יג) כותבת לפדות כל בן בכור הנולד לאדם. מה הענין? אלא כל מי שמקבל הטבה מאת הקב"ה צריך להכיר בכך, להרגיש בכך, הכרת טובה. עיקר ההודיה היא בפעם הראשונה, כשעובר האדם מצב של חוסר, שלא היה לו, ועכשיו "מחליף פאזה" ויש לו. כשגדל לו פירות האילן או השדה, הוא מביא "ביכורים" לבית המקדש. כשגדלים לו תבואות, הוא מפריש מעשר. כשהוא גוזז את צאנו, הוא מפריש מהגיזה. כלומר כל "ראשית" ימסור להשם כאות תודה. כך בענין הלידה, יש זוגות המצטערים שנים עד שיש להם הריון ותינוק. ואתה צריך לשמוח שנתברכת.

בדורות קדם, הבכור שימש בבית המקדש. ולכן היה ויכוח על זה בין יעקב ואחיו עשו. וגם כן, אם לא חטא העגל בו השתתפו גם הבכורים, היו הם ממשיכים לשרת במקדש. אלא קפחו את זכותם והעבירו את התפקיד אל הכהנים, כי כל שבט לוי לא חטאו (שמות לב, כו). אבל הרב קוק כתב ("פניני הראי"ה", עמ' 213) שאפשר כי בעת הגאולה העתידה, תחזור עבודת המקדש לידי הבכורים. לכן להביע אמונתנו שתושלם גאולת ישראל, שאנו כעת בעיצום התפתחותה, ראוי לכבד את הבכור מפני אותו התפקיד המיועד לו. כיון שהוא ראוי לקדושה, פודים אותו כדי שיוכל לחיות חיי חול. כדברי ר' עובדיה ספורנו (נפטר בערך שנת 1550) בביאורו לתורה (שמות יג) "למען יהיו מותרים בעבודות חול, שלולי הפדיון היו אסורים לעשות מלאכת חול". נכון מדובר רק באופן סמלי, אבל הרי כל חיינו בנויים על הקדשת סמלים, במיוחד במה שנוגע לעבודת הקב"ה! [ראה ספרו של הרב שמשון רפאל הירש, מהד' מוסד הרב קוק, "המצוות כסמלים"].

עוד פירש "ספר החינוך" (דפוס ראשון מלפני כחמש מאות שנה, במצוה י"ח): "משרשי המצוה הזאת, שרצה השם יתברך לזכורינו: לעשות מצוה בראשית פְּרִי, למען דעת כי הכל שלו, ואין לו לאדם דבר בעולם רק מה שיחלק לו השם יתברך בחסדיו. ויבין זה בראותו, כי אחר שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחים בעולמו, והגיע לזמן שעשה פרי, וחביב עליו ראשית פְּרִי כבבת-עינו, מיד נותנו להקב"ה ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו. ועוד [טעם למצוה] לזכור הנס הגדול שעשה לנו השם יתברך בבכורי מצרים, שהרג רק אותם ואותנו הציל משם".

בדורות קדם היה הבן הבכור המוביל בין כל האחים. הוא היה ממלא מקום אביו לא רק אחרי מות האב, אלא גם בחיי האב הוא שימש יד ימינו והלך עבורו לכל השליחויות שבקש ממנו, וגם ניהל הבית בעת שאביו נסע למרחקים. ולכן בעת פטירת האב, קבל הבן הבכור פי שנים בירושה (דברים כא, יז).

ואם תשאל, מדוע קובעים את הבכור רק לפי הראשון לרחם האם, ולא ראשון שנולד מהאב הזה [נניח יש לו כאן נישואין שניים]; הענין הוא שכל שלימות העובר, ממתני שהיה רק זרע בלבד עד שיצא אדם מושלם עם לב וריאות, עינים אזנים ידים ורגליים, הכל התהווה בכח פיזי של האדם. והיה אצלה תשעה חדשים. לכן קובעים על פיה.

סוף דבר, תתחנך להיות מביע תודה על כל מה שהקב"ה מעניק ומחונן אותך. וגם בילדים הבאים שיוולדו לך, בין בנים בין בנות, תברך "שהחיינו" לבשורה הטובה. ויש אומרים שתברכו אתה ואשתך ברכת "ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם, הטוב והמטיב".